

РОЗДІЛ 6

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/53>

«ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА» ЯК СПІЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

“GREEN ECONOMY” AS A JOINT OBJECT OF ENVIRONMENTAL AND LEGAL REGULATION

Груба С.В., аспірант кафедри екологічного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Тема «зеленої економіки» стає дедалі актуальнішою в контексті сучасного розвитку суспільства та зростаючого усвідомлення необхідності сталого розвитку. «Зелена економіка» визначається як економічна діяльність, яка спрямована на зменшення екологічних ризиків і екологічного дефіциту, а також сприяє стійкому розвитку без завдання шкоди довкіллю. Це поняття охоплює широкий спектр ініціатив, починаючи від енергоефективності і закінчуючи впровадженням інноваційних технологій, які зменшують негативний вплив на природу. Необхідно одразу зазначити, що будь-які дефініції «зеленої економіки» не можуть бути повними без вказівки на її конкурентоспроможність у порівнянні із традиційною «брудною» економікою, щонайменше у середньостроковій перспективі [9]. У протилежному випадку це призведе до суттєвого зниження її ефективності, а відтак і втрати ресурсів на запровадження екологічно значимих інновацій.

В науковій роботі наголошено на тому, що «зелена економіка» як об'єкт еколого-правового та господарсько-правового регулювання є складним і багатограним феноменом, що потребує системного підходу для забезпечення балансу між економічним розвитком та охороною навколишнього середовища. Проаналізовано доктринальні позиції вітчизняних та зарубіжних вчених.

Досліджено підходи до трактування «зеленого» зростання. Зроблено висновки щодо пов'язаності «зеленої» економіки та концепції сталого розвитку.

Наголошено на тому, що формування «зеленої» економіки передбачає низку важливих дій, таких як удосконалення податкової системи з урахуванням негативних екологічних зовнішніх ефектів, таких як забруднення довкілля та неефективне використання обмежених природних ресурсів; поліпшення функціонування продуктових ринків для забезпечення ефективної роботи цінних сигналів; розробка рамкових умов для створення зеленої інфраструктури; облік ролі технологічного прогресу у підтримці «зеленого» зростання і сталого розвитку тощо.

Ключові слова: зелена економіка, зелена енергетика, зелений агросектор, зелений транспорт, зелена металургія.

The topic of the “green economy” is becoming increasingly relevant in the context of modern social development and growing awareness of the need for sustainable development. “Green economy” is defined as economic activity aimed at reducing environmental risks and ecological deficits, as well as contributing to sustainable development without harming the environment. This concept covers a wide range of initiatives, ranging from energy efficiency to the introduction of innovative technologies that reduce the negative impact on nature. It should be noted right away that any definition of the “green economy” cannot be complete without indicating its competitiveness in comparison with the traditional “dirty” economy, at least in the medium term [9]. Otherwise, this will lead to a significant decrease in its efficiency, and therefore to a loss of resources for the introduction of environmentally significant innovations.

The scientific work emphasizes that the “green economy” as an object of ecological and legal and economic and legal regulation is a complex and multifaceted phenomenon that requires a systemic approach to ensure a balance between economic development and environmental protection. The doctrinal positions of domestic and foreign scientists are analyzed.

Approaches to the interpretation of “green” growth are studied. Conclusions are drawn regarding the connection between the “green” economy and the concept of sustainable development.

It is emphasized that the formation of a “green” economy involves a number of important actions, such as improving the tax system, taking into account negative environmental externalities, such as environmental pollution and inefficient use of limited natural resources; improving the functioning of product markets to ensure the effective operation of price signals; developing framework conditions for the creation of green infrastructure; taking into account the role of technological progress in supporting “green” growth and sustainable development, etc.

Key words: green economy, green energy, green agricultural sector, green transport, green metallurgy.

Актуальність теми полягає в тому, що сучасні економічні системи потребують переосмислення і впровадження нових підходів для збереження природних ресурсів і забезпечення екологічної стійкості. В умовах глобальної кліматичної кризи та вичерпання природних ресурсів, перехід до «зеленої економіки» є необхідним для забезпечення довгострокового добробуту людства та збереження навколишнього середовища. Проблема переходу до «зеленої економіки» в сучасних умовах набуває відвертого політичного, безпекового аспекту. Слід визнати, що багато нафтодобувних країн, за рахунок акумуляції прибутків та надприбутків поступово перетворились на держави з авторитарним правлінням, що часто провадять агресивну зовнішню політику. За цих умов, зелений перехід є фактором урівноваження енергетич-

ного ринку, а відтак і фактором раціональної державної політики на конструктивну співпрацю країн, що є учасниками диверсифікованої конкурентної боротьби. Таким чином, уявляється, що проблематика «зеленої економіки» як об'єкту активного правового впливу має розглядатись щонайменше у комплексному вимірі екологічного та господарського регулювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показує, що суть і зміст, а також можливий вплив «зеленої економіки» на досягнення стійкого еколого-економічного розвитку вивчали як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Серед них: С. Барбієр, А. Камерон, А. Марканді, К. Стюарт, Д. Піарс, С. Ніколас, Д. Герман, Х. Пауль, Х. Енн, Ю. Бережна, С. Біла, Б. Буркинський, Т. Галушкіна, Т. Горянська, Б. Данилишин, А. Мартинюк, Н. Орлова, О. Чмир та інші.

Дослідження цих та інших науковців формують основу для подальших розробок і впровадження принципів «зеленої економіки» як у правовій сфері, так і в господарській діяльності.

Метою даного дослідження є комплексне вивчення «зеленої економіки» як спільного об'єкта еколого-правового та господарсько-правового регулювання. Дослідження спрямоване на виявлення та аналіз правових механізмів, які забезпечують ефективну інтеграцію екологічних та економічних аспектів у процесі регулювання господарської діяльності.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, де питання екологічної стійкості стають дедалі актуальнішими, терміни «екологізація економіки», «ресурсоефективна економіка», «низьковуглецева економіка», «біоекономіка» та «еколого-економічний розвиток» дедалі частіше з'являються в науковій літературі. Вони відображають різноманітні аспекти концепції «зеленої» економіки, яка ставить за мету перетворення економічних і соціальних систем з урахуванням екологічних вимог і ресурсних обмежень. Термін «зелене» зростання все більше інтегрується в концептуальні документи та термінологію міжнародних організацій, стаючи ключовим елементом для забезпечення сталого розвитку на глобальному та національному рівнях [1, с. 210].

Міжнародні документи часто використовують різні терміни, пов'язані з «зеленою» економікою: «зелена» промисловість, «зелені» ринки, «зелена» зайнятість та інші. Ці терміни підкреслюють різні аспекти «зеленого» розвитку, акцентуючи увагу на нових технологіях з мінімальним впливом на навколишнє середовище. Вчені і практики виділяють два основні підходи до трактування «зеленого» зростання:

1. Широкий підхід: Це розгляд необхідності екологізації всієї економіки та соціально-економічного розвитку в цілому. Він акцентує увагу на необхідності змін у всіх секторах економіки з метою забезпечення їхньої екологічної стійкості та інтеграції екологічних принципів у всі аспекти соціально-економічного життя.

2. Вузкий підхід: Фокусується на розвитку конкретних галузей та видів діяльності, безпосередньо пов'язаних з екологізацією економіки. Це може включати розвиток «зелених» ринків, впровадження екологічних інновацій та технологій, які допомагають зменшити негативний вплив на навколишнє середовище [2, с. 45].

Основні риси «зеленої економіки» включають ефективне використання природних ресурсів, збереження і збільшення природного капіталу, зменшення забруднення, низькі вуглецеві викиди, запобігання втраті екосистемних послуг і біорізноманіття, а також зростання доходів і зайнятості. На сучасному етапі термін «зелена економіка» ще не має однозначного визначення, оскільки концепція продовжує розвиватися.

Найбільш часто використовується визначення, сформульоване Програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП). Відповідно до цього визначення, «зелена економіка» – це економіка з низькими викидами вуглецевих сполук, ефективним використанням ресурсів і відповідністю інтересам всього суспільства [8]. За такої моделі економіка не лише зберігає та відновлює природний капітал, а й сприяє створенню соціальних благ і економічного зростання. Хоча концепція «зеленої» економіки не є заміною концепції сталого розвитку, вона тісно переплітається з нею, оскільки досягнення стійкості безпосередньо залежить від створення економічних систем, що відповідають екологічним і соціальним вимогам.

Основні міжнародні організації погоджуються з тим, що «зелена економіка» орієнтована на підвищення добробуту при збереженні природних екосистем. Однак на сьогодні немає єдиного визначення поняття «зеленої економіки», її методології, принципів і методів. Проте загальний консен-

сус полягає в тому, що ця концепція ґрунтується на трьох основних постулатах: неможливість нескінченного розширення впливу в обмеженому просторі; неможливість задоволення нескінченно зростаючих потреб в умовах обмеженості ресурсів; взаємозв'язок усіх елементів на поверхні Землі [3, с. 54].

Ці постулати підкреслюють необхідність переосмислення традиційних економічних моделей, які зазвичай фокусуються на безмежному зростанні і експлуатації природних ресурсів. Теорія «зеленої економіки» пропонує новий підхід до економічного розвитку, який базується на принципах ресурсної ефективності, збереження екосистем і зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

«Зелене» зростання і вдосконалений варіант сталого розвитку розглядаються як новий двигун економіки, здатний вирішити кілька актуальних проблем сучасності. Серед них – загроза деградації навколишнього середовища, виснаження запасів природних ресурсів, збільшення частоти погодних аномалій і кліматичних змін. Важливою є також боротьба з соціальними проблемами, такими як бідність, дефіцит продовольства у багатьох регіонах, низький рівень медичного обслуговування, соціальне розшарування і недостатній доступ до базових інфраструктурних послуг.

Концепція «зеленої економіки» ставить за мету вирішення багатьох криз, зокрема фінансової, продовольчої, кліматичної, паливної, водної та кризи біологічного різноманіття. Європейський зелений курс підкреслює, що ця економіка повинна бути інтегрованою системою, яка поєднує екосистеми (природний капітал), економіку (фізичний капітал) і суспільство. В останні десятиліття економічний розвиток переважно забезпечувався за рахунок використання природних ресурсів, що призводило до їх виснаження і деградації екосистем [4].

Для успішного переходу до «зеленої економіки» необхідно враховувати специфіку кожної країни, її рівень розвитку, політичну ситуацію та громадські уподобання. Формування «зеленої» економіки передбачає низку важливих дій, таких як:

- Удосконалення податкової системи з урахуванням негативних екологічних зовнішніх ефектів, таких як забруднення довкілля та неефективне використання обмежених природних ресурсів.

- Поліпшення функціонування продуктових ринків для забезпечення ефективної роботи цінних сигналів, що допомагає зменшити негативні зовнішні ефекти і стимулювати інновації.

- Розробка рамкових умов для створення зеленої інфраструктури, що є важливим для інфраструктурних секторів.

- Облік ролі технологічного прогресу у підтримці «зеленого» зростання і сталого розвитку.

- Реалізація соціальної політики для досягнення синергетичних ефектів і мінімізації конфліктів між соціальними, економічними та екологічними цілями, включаючи перегляд політики ринку праці в напрямку «зеленої» економіки.

За десятиліття, коли нові багатства створювались за рахунок «коричневої» економіки, суспільство не вирішило проблем соціальної маргіналізації та виснаження ресурсів. Тому стійкість залишається ключовою довгостроковою метою, і для її досягнення необхідно активно розвивати «зелену економіку». Експерти Програми ООН з навколишнього середовища систематизували напрямки економічного розвитку країн світу і на їх основі визначили «зелений» курс. Пріоритетні теми, завдання та проблеми, пов'язані з реалізацією концепції «зеленої економіки», були запропоновані Комітетом з екологічної політики Євразійської економічної комісії ООН (СЕК ООН), що свідчить про глобальне визнання і необхідність реалізації цієї концепції на міжнародному рівні.

Серед основних компонентів зеленої економіки особливе місце займають *зелена енергетика, зелений агросектор, зелений транспорт і зелена металургія*. Кожен з цих секторів має важливе значення для реалізації цілей стійкого розвитку і впровадження екологічних інновацій.

1. Зелена енергетика

Зелена енергетика є однією з найбільш важливих складових зеленої економіки, оскільки вона безпосередньо впливає на зменшення викидів парникових газів і залежності від викопних палив. Основні напрямки зеленої енергетики включають:

- Відновлювальні джерела енергії: Сонячна, вітрова, гідроелектрична та геотермальна енергетика забезпечують екологічно чисті джерела енергії, які не викликають забруднення атмосфери і мають потенціал для сталого розвитку.

- Енергетична ефективність: Зменшення споживання енергії шляхом впровадження нових технологій і покращення енергетичної ефективності будівель, промислових процесів та транспорту.

- Зелений водень: Виробництво водню з відновлювальних джерел енергії як альтернативи викопним паливам у промисловості і транспорті.

2. Зелений агросектор

У свою чергу, зелений агросектор фокусується на забезпеченні стійкого розвитку сільського господарства, що включає:

- Органічне землеробство: Використання натуральних добрив і пестицидів, які не шкодять довкіллю і здоров'ю людей. Органічне землеробство також сприяє збереженню родючості ґрунту і біорізноманіття.

- Управління водними ресурсами: Впровадження систем крапельного зрошення та інших технологій для зменшення витрат води і забезпечення її ефективного використання.

- Зелений дизайн та агроландшафт: Впровадження концепцій екологічного дизайну, таких як агроландшафтні системи і інтегроване управління шкідниками.

3. Зелений транспорт

Зелений транспорт має на меті зменшення впливу транспортних засобів на навколишнє середовище і включає:

- Електричний транспорт: Розвиток електромобілів, електробусів і електровелосипедів, які зменшують викиди CO₂ і забруднення повітря.

- Інфраструктура для зарядки: Розширення мережі зарядних станцій для електромобілів, що сприяє їхньому широкому впровадженню.

- Зелені транспортні системи: Поліпшення громадського транспорту та розвиток велосипедних і пішохідних шляхів для зменшення залежності від приватних автомобілів.

4. Зелена металургія

Зелена металургія намагається зменшити екологічний вплив металургійних процесів, які традиційно є дуже ресурсомісткими і забруднюючими:

- Енергетична ефективність: Впровадження нових технологій, що дозволяють зменшити енергетичні витрати і викиди забруднюючих речовин.

- Переробка відходів: Використання вторинних матеріалів та відходів для виробництва металів, що дозволяє зменшити потребу у видобутку нових ресурсів і зменшити обсяги відходів.

- Зелені технології: Розробка і впровадження нових технологій, таких як безвідходні процеси і технології, що зменшують викиди CO₂ [5].

«Зелена економіка» охоплює різні аспекти і сектори, які взаємопов'язані між собою і разом сприяють досягненню цілей стійкого розвитку. Зелена енергетика, зелений агросектор, зелений транспорт і зелена металургія є ключовими елементами цього процесу, які допомага-

ють зменшити негативний вплив на навколишнє середовище, забезпечити ефективне використання ресурсів і підвищити загальний рівень добробуту. Перехід до «зеленої економіки» є важливим кроком у напрямку сталого розвитку, який вимагає комплексного підходу і зусиль з боку урядів, бізнесу і суспільства.

Екологічне господарювання є ключовим компонентом «зеленої економіки» і передбачає впровадження системних заходів, спрямованих на зменшення забруднення, ефективне використання ресурсів і збереження екосистем.

Основні аспекти екологічного господарювання полягають у:

1. Оптимізації використання природних ресурсів з метою зменшення їх споживання та забезпечення їх відновлення. Це включає заходи, такі як впровадження нових технологій для зниження витрат води та енергії, переробка відходів і використання вторинних матеріалів.

2. Розробці і реалізації стратегій для зменшення утворення відходів і їх переробки. Це передбачає впровадження принципів утилізації, рециклінгу і безвідходних технологій.

3. Впровадженні технологій і практик, що дозволяють знижувати викиди забруднюючих речовин в атмосферу, воду і ґрунт. Це включає контроль за викидами і використання чистих технологій.

4. Вжитті заходів для збереження різноманітності видів і екосистем, що є важливим для підтримки екологічної рівноваги і стійкого розвитку [6, с. 1023].

Екологічне господарювання є результатом інтеграції екологічних принципів в управлінські та правові практики, що забезпечує гармонійний симбіоз між екологічним та господарсько-правовим регулюванням. Це забезпечує ефективну реалізацію екологічних стандартів та норм у господарській діяльності, створюючи умови для стійкого розвитку.

Слід зазначити, що господарсько-правовий компонент правового забезпечення переходу до «зеленої економіки» логічно стосується таких категорій як визначення особливостей правового статусу відповідних суб'єктів господарювання з акцентом на обов'язки та спрямуванні їх господарської правосуб'єктності. Принциповим елементом має стати чітке визначення у законодавстві критеріїв досягнення різноманітних екологічних ефектів, адже законодавець має бути впевненим що регулює і власне – стимулює саме екологічне господарювання. Найбільш складним елементом господарсько-правового «втручання» мають стати змістовні аспекти самих правових режимів екологічного господарювання. До них слід віднести пільги, форми державної допомоги, умови державно-приватного партнерства в зазначеній сфері тощо. Як увяляється, спільним чинником таких спеціальних правових режимів має стати періодизація у наданні стимулюючих правових засобів синхронно з досягненням екологічних ефектів та їх кількісно-якісних показників в процесі зазначеного екологічного господарювання. Треба бути свідомим, що такий перехід не може бути досягненим в один стрибок. Це наполеглива етапна робота, що пов'язана з активною, але ризикованою інноваційною діяльністю [10].

Основні аспекти симбіозу екологічного та господарсько-правового регулювання полягають у:

- Встановленні і дотриманні екологічних стандартів, які регулюють діяльність підприємств у сферах, що мають вплив на навколишнє середовище. Це включає визначення допустимих рівнів забруднення, вимог до ресурсної ефективності та управління відходами.

- Розробці та впровадженні законодавчих актів, що забезпечують правову основу для екологічного господарювання. Закони та нормативні акти, такі як закони про охорону навколишнього середовища, природоохоронні нормативи та регуляторні акти, забезпечують правові вимоги для зменшення екологічного впливу.

– Проведенні перевірок та моніторингів для забезпечення дотримання екологічних норм і стандартів. Це включає регулярні інспекції, аудит екологічних аспектів діяльності підприємств і контроль за виконанням екологічних зобов'язань.

– Впровадженні економічних механізмів, таких як податкові пільги для екологічних інновацій, екологічні маркування і сертифікації, що стимулюють підприємства до впровадження екологічних практик.

– Залученні громадськості до процесу прийняття рішень, що стосуються екологічних питань, через консультації, громадські обговорення та інші форми участі. Це забезпечує більшу прозорість і врахування інтересів суспільства.

– Учасності у міжнародних угодах і програмах, спрямованих на охорону навколишнього середовища, що дозволяє країнам обмінюватися досвідом та реалізовувати спільні екологічні ініціативи.

Екологічне господарювання є важливою складовою «зеленої економіки» і передбачає інтеграцію екологічних принципів у господарську діяльність через симбіоз екологічного та господарсько-правового регулювання. Цей симбіоз забезпечує ефективне управління природними ресурсами, зменшення екологічного впливу і підтримання стійкого розвитку. Важливо, щоб ці аспекти були тісно взаємопов'язані, щоб досягти позитивних результатів у сфері екологічного господарювання [7].

Нормативно-правове регулювання в Україні у сфері екологічного господарювання є комплексним і багатограним. Воно включає основні законодавчі акти, постанови, технічні регламенти та міжнародні угоди, які разом створюють правову основу для забезпечення охорони навколишнього середовища і сталого розвитку. Ефективне впровадження цих нормативних актів є критично важливим для досягнення цілей зеленої економіки та забезпечення екологічного благополуччя країни.

У рамках дослідження концепції «зеленої економіки» як об'єкта еколого-правового та господарсько-правового регулювання, можна зробити кілька ключових висновків, що відображають комплексний підхід до інтеграції екологічних та економічних принципів у правову та управлінську практику.

1. Екологічні та господарські аспекти «зеленої економіки» є тісно взаємопов'язаними і вимагають комплексного підходу до регулювання. Взаємодія між еко-

лого-правовими та господарсько-правовими нормами забезпечує ефективне управління природними ресурсами, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище і сприяє розвитку сталих економічних практик.

2. Еколого-правове регулювання є основою для встановлення стандартів і норм, що забезпечують охорону навколишнього середовища, управління відходами та контролю за забрудненням. Це включає в себе розробку екологічних нормативів, процедур оцінки впливу на довкілля та механізмів екологічного моніторингу.

3. Господарсько-правове регулювання фокусується на інтеграції екологічних вимог у господарські практики. Це включає в себе впровадження економічних стимулів для «зелених» інновацій, регулювання екологічних витрат і забезпечення відповідності підприємств екологічним стандартам через правові норми і механізми контролю.

4. Ефективне регулювання вимагає синергії між екологічними та господарськими нормами. Необхідно забезпечити інтеграцію екологічних стандартів у всі сфери господарської діяльності та правового регулювання, включаючи податкову політику, управління відходами і контроль за забрудненням.

5. Успішна реалізація концепції «зеленої економіки» також залежить від виконання міжнародних зобов'язань і стандартів. Інтеграція міжнародних норм та практик у національне законодавство допомагає Україні адаптуватися до глобальних екологічних тенденцій та підвищити ефективність внутрішнього регулювання.

6. З метою покращення ефективності еколого-правового та господарсько-правового регулювання в контексті «зеленої економіки» слід зосередити увагу на удосконаленні існуючих норм, інтеграції нових технологій і підвищенні рівня обізнаності серед підприємств та громадськості. Важливо також забезпечити ефективний контроль і моніторинг за дотриманням екологічних стандартів.

Висновок. «Зелена економіка» як об'єкт еколого-правового та господарсько-правового регулювання є складним і багатограним феноменом, що потребує системного підходу для забезпечення балансу між економічним розвитком та охороною навколишнього середовища. Ефективна інтеграція екологічних і господарських принципів у правову практику є ключем до досягнення сталого розвитку та покращення якості життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бережна Ю.С. Концепція «зеленої економіки»: міжнародний аспект. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія «Юридичні науки». 2012. Т. 25 (64), № 1. С. 210–215.
2. Орлова Н.С. Зелена економіка в умовах сталого розвитку України. Менеджер. 2015. № 1. С. 45–50.
3. Чмір О.С. «Зелена» економіка: сутність, цілі та базові засади. Економічний вісник Донбасу. 2013. № 3. С. 54–62.
4. Картування стратегічних цілей України та ЄС у контексті Європейського зеленого курсу: вектори розвитку та флагманські ініціативи». Аналітичний документ. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». URL: <https://web.archive.org/web/20210903071628/https://www.rac.org.ua/uploads/content/615/files/mappingeuropean-green-deal2021ua.pdf>
5. Rankin, Jennifer. European Green Deal to press ahead despite Polish targets opt-out. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/environment/2019/dec/13/european-green-deal-to-press-ahead-despite-polish-targets-opt-out>
6. Bina O. «The green economy and sustainable development: an uneasy balance?» Environment and Planning C-Government and Policy. 2013. 31. P. 1023–1047.
7. OECD Towards Green Growth (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Paris, 2011. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2015/07/towards-green-growth_g1g53897/9789264234437-en.pdf
8. Програма ООН з навколишнього середовища. Програми ООН: вебсайт. URL: <https://www.unenvironment.org/>, <http://web.unep.org> (дата звернення: 23 листопада 2024 року)
9. Задохайло Д. Д. Відносини екологічного господарювання як напрям розвитку законодавства України. *Економічна теорія та право*. № 3. 2017. С. 96–107.
10. Задохайло Д. Д. Інноваційний розвиток як предмет компетенції Уряду України: конституційно-правовий аспект. Інноваційне інвестування в Україні: проблеми правового забезпечення : колективна монографія / за наук. ред. Д. В. Задохайла. Харків : Юрайт, 2013. С. 389–441.